

Rektor
Ylva Fältholm

Missiv

31 oktober 2019
HIG-STYR 2019/95
U2019/02263/UH

Utbildningsdepartementet
Drottninggatan 16
103 33 Stockholm

Underlag till regeringens forskningspolitik (U2019/02263/UH)

Högskolan i Gävle har tagit del av och tackar för inbjudan att inkomma med underlag till regeringens forskningspolitik.

Underlaget har beretts av forskningssekreterare Dorota Green i samarbete med Högskolans ledning. Underlaget har förankrats hos Högstyrelsen efter föredragning från rektor 10 oktober 2019.

Bifogat presenteras Högskolans synpunkter.

Med vänlig hälsning

HÖGSKOLAN I GÄVLE

Rektor

Högskolan i Gävle sätter människan i centrum och utvecklar kunskapen om en hållbar livsmiljö.

Högskolan i Gävle tackar för inbjudan att inkomma med underlag till regeringens forskningspolitik (U2019/02263/UH). I inbjudan ombads även lärosätena att kommentera hur verksamheten förhåller sig till den politiska inriktningen i den forskningspolitiska propositionen *Kunskap i samverkan (prop. 2016/17:50)* avseende utpekade samhällsutmaningar, samverkan, jämställdhet och forskares villkor.

Högskolan i Gävle ställer sig i allt väsentligt bakom det inspel som lämnats av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och ämnar här lämna kompletterande synpunkter samt en kort beskrivning av Högskolans övergripande forskningsstrategi och framtida inriktning.

Sammanfattning av Högskolans synpunkter

Högskolan i Gävle föreslår att:

- Direktfinansieringen till lärosätena ökas i syfte att stärka sambandet mellan utbildning och forskning.
- Medel öronmärks för särskilda finansiärer riktade mot offentlig sektor.
- Uppdelningen av högskolelandskapet utreds.
- Ett nationellt forskningscentrum för hälsofrämjande arbete lokaliserat till Högskolan i Gävle inrättas.
- Jämställdhetsfrågor fortsätter vara i fokus för forskningspolitiken.
- Samverkan prioriteras, men eventuella utvärderingar görs utifrån perspektivet att samverkan är en integrerad del av forskning och utbildning.

Synpunkter inför kommande forskningspolitiska proposition

Ökad direktfinansiering för forskningsanknytning av samhällskritiska utbildningar

Högskolan vill, liksom SUHF, betona att behovet av kompetensförsörjning inom samhällskritiska utbildningar bör medföra en ökad forskningsvolym inom dessa områden.

Det råder en uppenbar efterfrågan på lärare och sjuksköterskor, samtidigt som det finns en brist på forskarutbildad personal inom dessa utbildningar. De lärosäten som har tillstånd för utbildning på forskarnivå har inte tillräckligt stora volymer för att säkerhetsställa behovet av forskarutbildad personal samtidigt som det låga basanslaget gör det svårt för lärosätena att attrahera personal.

En ökad direktfinansiering bidrar till lärosätets förmåga att anställa disputerade lärare och innebär en möjlighet att avsätta medel för utbildning på forskarnivå. Exempelvis skulle det för Högskolan i Gävle innebära en möjlighet att söka och bedriva forskarutbildning inom utbildningsvetenskap. För studenterna innebär ett lärosätes examenstillstånd, att de har möjlighet att studera på alla tre nivåer vid lärosätet och för forskande personal att de har möjlighet att handleda doktorander.

Högskolan har tidigare i svar på *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:6), nedan benämnd STRUT, ställt sig positiva till att medel för forskning omfördelas från forskningsfinansiärer till fasta basanslag men betonat att denna omfördelning inte bör ske utifrån historisk tilldelning. Balansen mellan forsknings- och utbildningsvolym är idag ojämn om man ser till högskolor och universitet. Ambitionen bör vara att stärka sambandet mellan utbildning och forskning och då även jämna ut obalansen. En ökad utbildningsvolym bör leda till ökad tilldelning för forskning för att säkerhetsställa kompetensförsörjningen inom samhällskritiska utbildningar, liksom att säkra såväl forskningsanknytning av utbildning som utbildningsanknytning av forskning.

Ett annat förslag relaterat till målet om säkrad forskningsanknytning är att det vid omfördelning av medel från forskningsfinansiärer till basanslag öronmärks pengar för icke-tematiserade finansiärer liknande KK-stiftelsen, men för forskning kopplad till offentlig sektor. KK-stiftelsen har framgångsrikt bidragit till en ökad profilering av högskolor liksom till samverkan mellan högskolor och näringsliv. I många sammanhang tas inte kopplingen mellan utbildning och forskning i beaktande som bedömningskriterium vad gäller externfinansiering. En finansiär av detta slag skulle förutom att bidra till samverkan och samproduktion med offentlig sektor, även kunna bidra till forskningsanknytning av utbildning genom att via särskilda satsningar skapa sådan profilering, men liksom KK-stiftelsen, utan innehållslig styrning.

Alla lärosäten, liksom alla utbildningsområden, är underkastade samma kvalitetskrav i fråga om forskningsanknytning. Ett starkt samband mellan utbildning och forskning förutsätter ett resurssystem som beaktar detta och skapar förutsättningar för både små och stora lärosäten att uppfylla samma, högt ställda kvalitetskrav. Högskolan i Gävle välkomnar därför långsiktiga strategier för att säkerhetsställa forskningsanknytning av utbildning.

Plan för högskolelandskapets framtida struktur

Utbildningar med brist på vetenskaplig tradition fördes till högskolorna i en reform 1977. Diskussioner följde därpå kring hur forskningsanknytning skulle kunna uppnås med denna uppdelning och 1997 fattade riksdagen beslut om att universitet och högskolor skulle ges fasta forskningsresurser för att stärka principen om en tydlig koppling mellan utbildning och forskning¹. På senare år har motiven för en uppdelning i högskolor och universitet blivit alltmer otydliga. En majoritet av landets högskolor har idag examenstillstånd på forskarnivå. Högskolorna har även samma krav på forskningsanknytning och kvalitet som universiteten.

Högskolan i Gävle efterlyser en plan för högskolelandskapets framtida struktur. Är nuvarande uppdelning av lärosätena i högskolor och universitet rimlig och ändamålsenlig? Ska uppdelningen gälla i framtiden och i så fall utifrån vilka kriterier?

Nationellt forskningscentrum för hälsofrämjande arbete

Som ett led i profilering och kraftsamling av Högskolans forskning har *Hälsofrämjande arbete* etablerats som ett strategiskt forskningsområde. Denna profilering möter ett antal samhällsutmaningar, vilket exempelvis återspeglas i FN:s globala mål för goda arbetsvillkor (mål 8), god hälsa (mål 3) och

¹ En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6)

jämställdhet (mål 5). EU:s pelare för sociala rättigheter ser också arbetslivet som en avgörande komponent för att skapa social rättvisa.

Om Sverige ska kunna leva upp till dessa framtidsmål krävs betydande satsningar på att utveckla näringsliv och offentlig verksamhet så att arbetslivet präglas av social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Kunskap om hur ett hållbart och hälsofrämjande arbete kan formas givet den snabba förändring som präglar dagens näringsliv och offentlig verksamhet är dock begränsad och kortlivad, samtidigt som kompetens att utveckla sådan kunskap är splittrad på flera aktörer. Det saknas ett samlat forsknings- och utvecklingscentrum som förmår utveckla och leverera ny och aktuell forskningsbaserad kunskap om de strategier och handlingsvägar som i ljuset av arbetslivets framtida utmaningar kan främja arbetshälsa i såväl näringsliv och offentlig verksamhet, samtidigt som verksamhetens effektivitet säkras.

Vid Högskolan i Gävle finns goda förutsättningar för att bygga ett nationellt forskningscentrum för hälsofrämjande arbete. Hälsofrämjande arbete har varit och är ett av Högskolans styrkeområden sedan Centrum för belastningsskadeforskning införlivades från Arbetslivsinstitutet 2003 och Högskolan övertog Byggd Miljö från KTH i slutet av 1990-talet. Sedan 2009 har Högskolan varit hemvist för ett nationellt excellenscentrum, finansierat av Forte: Kroppen i arbete – från problem till potential, som nått en framstående position i den internationella forskningsfronten. Denna forskning har även etablerade samarbeten med starka forskningsgrupper vid Högskolan inom bland annat industriell ekonomi och miljövetenskap. Högskolan bedriver forskarutbildning inom Arbetshälsovetenskap samt i flera angränsande ämnen. En lokalisering av ett nationellt forskningscentrum till Gävle motiveras även av närheten till Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Mynak, som placerades just i Gävle bland annat på grund av att det här finns en stark arbetslivsforskning. Mot denna bakgrund föreslår vi att regeringen inrättar ett nationellt forskningscentrum för hälsofrämjande arbete lokaliserat till Högskolan i Gävle.

Högt ställda jämställdhetsmål

Högskolan har tidigare i svar på STRUT:en påpekat att en ökning av basanslagen ger högskolorna möjlighet att arbeta mer strategiskt med jämställdhetsfrågor, men att det i sig inte ger några incitament för att detta verkligen ska ske. Trots att svenska lärosäten fortfarande är långt ifrån jämställda med avseende på andelen män och kvinnor bland lektorer och professorer, bedömer Högskolan att rekryteringsmålen har haft en positiv inverkan på jämställdhetsfrågor inom akademien som helhet. För Högskolan i Gävle har regeringens fokus på jämställdhet haft betydelse för det interna arbetet med kursutbud kring jämställdhetsintegrering, probleminventeringar och analyser, konsuppladad statistik på avdelningsnivå samt för framtagande av handlingsplaner.

Högskolan i Gävle välkomnar därför fortsatta insatser, utvärderingar och måluppföljning som driver mot ökad jämställdhet, när det gäller såväl förutsättningar som processer och resultat.

Samverkan som en integrerad del av forskning och utbildning

Högskolan i Gävle står bakom ambitionerna i forskningspropositionen från 2016 att öka samverkan mellan akademi och övriga aktörer för att lösa samhällsutmaningar. På så sätt berikas båda miljöerna

och forskningsresultat kan komma samhället till nytta snabbare och effektivare. Sveriges innovations- och konkurrenskraft är avhängigt ett näringsliv som blir alltmer kunskapsbaserat och kompetens inom forskning behöver finnas tillgänglig i hela landet för att möjliggöra att regionala spets tillvaratas. Här har högskolorna ute i landet varit, och är, viktiga aktörer för regional samverkan liksom för utbildning och livslångt lärande.

Högskolan välkomnar fortsatt prioritering av samverkansinsatser men vill samtidigt betona att eventuella utvärderingar av samverkan bör göras utifrån perspektivet att samverkan är en integrerad del av forskning och utbildning och syftar till att höja kvaliteten i utbildning och forskning. I och med inrättandet av de strategiska forskningsområdena vid Högskolan har samverkan tydligare integrerats i forskning och utbildning.

Högskolans forskningsstrategi och framtida inriktning

Högskolan i Gävles forskningsstrategi omfattar två huvuddelar. Dels satsar Högskolan på att bygga kompletta utbildnings- och forskningsmiljöer med ämnesspecifik forskning och utbildning på grund, avancerad och forskarnivå. Dels satsar Högskolan på att kraftsamla forskningen kring samhällsutmaningar i form av strategiska forskningsområden.

Idag har Högskolan tillstånd att utfärda examen på forskarnivå inom två områden; Byggd miljö samt Hälsofrämjande arbetsliv. De utgör centrala utgångspunkter för forskningsstrategin att bygga kompletta miljöer. Högskolan har haft examenstillstånden i snart 10 år och bedriver forskarutbildning i nio ämnen: energisystem, inomhusmiljö, geospatial informationsvetenskap, miljöpsykologi, arbetshälsovetenskap, socialt arbete, vårdvetenskap, industriell ekonomi och elektroteknik. På grundnivå och avancerad nivå tar utbildningen vid Högskolan sin utgångspunkt i samhällets behov av kompetens på en regional och nationell arbetsmarknad samt i samverkan med näringsliv och offentlig sektor. Högskolan har exempelvis ett samarbete med Lantmäteriet som varit en viktig del i att Högskolan erhållit tillstånd att utfärda civilingenjörsexamen. Inom fältet har Högskolan utbildningar i lantmäteriteknik, samhällsplanering och geospatial informationsvetenskap, som bildar kompletta utbildningsmiljöer med en stark forskningsanknytning och forskningsöverbyggnad.

Som ett led i att bygga kompletta miljöer och stärka forskares villkor har Högskolan prioriterat att säkerhetsställa forskningskompetens- och handledarkompetens genom att erbjuda yngre lovande forskare bidrag för docentmeritering.

För att kraftsamla forskningen kring samhällsutmaningar har Högskolan i Gävle har nyligen fastställt fyra strategiska forskningsområden: *Hållbar stadsutveckling*, *Hälsofrämjande arbete*, *Innovativt lärande* och *Intelligent industri*. Områdena beskrivs på följande vis:

Hållbar stadsutveckling. Forskningsområdet möter samhällsutmaningen i att skapa varaktiga städer där naturresurser och mänskliga resurser används ansvarsfullt för kommande generationer. Fokus ligger på stadsutveckling som sätter samspelen mellan människan och miljön i centrum. Företagsforskarkolan Reesbe (resurseffektiva energisystem i den byggda miljön) ligger centralt inom området. Forskarskolan drivs i samarbete med Mälardalens högskola och Högskolan Dalarna och genomförs i nära samarbete med 20 företag med finansiering av KK-stiftelsen.

Hälsofrämjande arbete. Forskningsområdet bidrar till att möta samhällsutmaningar som ökad psykisk ohälsa, ökad ojämlikhet, en åldrande befolkning, ökad andel personer med kroniska sjukdomar, våld och segregation. Verksamheten leder till utformning av värdeskapande åtgärder för den enskilda individen liksom för organisationen och/eller samhället i stort. Högskolans Centrum för belastningsskadeforskning (CBF) ligger centralt inom området.

Innovativt lärande. Forskningsområdet bidrar till att möta samhällsutmaningar om människors lärande i utbildnings- och arbetsmiljöer inom offentlig sektor och privat näringsliv. Fokus ligger på att forskare och praktiker skapar kunskap för utveckling av arbetssätt, undervisningsinnehåll och innovativa inslag i planering, genomförande, utvärdering och utveckling av undervisning, lärande och kompetensutveckling.

Intelligent industri. Forskningsområdet inriktas mot samhällsutmaningar kring långsiktigt hållbar produktion. Innovation, resurseffektivitet och goda arbetsförhållanden är viktiga delar. Området vänder sig främst till företag och organisationer i industriella nätverk och värdekedjor. Högskolans Centrum för logistik och innovativ produktion (CLIP) ligger centralt inom området, som i samverkan med flera stora industriföretag bedriver forskning inriktad mot hållbar verksamhetsutveckling.

Syftet med de strategiska forskningsområdena är att tydligt profilera Högskolan utifrån tematiska områden där lärosätet har spetsforskning och särskilt hög vetenskaplig kompetens. Satsningen syftar också till att nå ett antal långsiktiga mål: ökad kvalitet och ökad volym i forskningen, förbättrad forskningsanknytning av utbildningen liksom förbättrad utbildningsanknytning av forskningen, samt ökad forskning kring samhällsutmaningar. Denna profilerade forsknings- och utbildningsverksamhet ska främja samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle både nationellt och internationellt, göra avtryck på samhället genom tvärvetenskaplig hållbarhetsorienterad forskning, bidra till ett konkurrenskraftigt näringsliv och stärka Högskolans position som lärosäte. En övergripande ambition är att Högskolans formering av strategiska forskningsområden bidrar till högkvalitativ forskning som i nära samverkan med externa parter ger substantiella bidrag till bemötandet av samhällsutmaningar.